

Maria
de la Pau
Janer
Quan siguis
lliure

labutxaca

Maria de la Pau Janer

Quan siguis lliure

Columna
Barcelona

© Maria de la Pau Janer Mulet, 2015

La primera edició d'aquesta obra es va publicar
a Columna l'any 2015

Primera edició en aquest segell: juny del 2016

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.,
labutxaca

Fotocomposició: Víctor Igual

Impressió: Liberdúplex

DIPÒSIT LEGAL: B. 9.166-2016

ISBN: 978-84-16600-07-6

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de
l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa
a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro
(Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org)
si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra
(www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Tots els drets reservats.

I

A la sang de n'Aroa hi havia un rastre de la sang d'aquella dona. La mare, l'àvia, la besàvia... moltes generacions enllà hi apareixia, com el fil d'una cadena que ens marca el destí. Saber-ho la feia sentir orgullosa. Hauria volgut pregonar el seu origen, deixar-se emportar per la satisfacció de ser qui era, però ho callà sempre. Malgrat les ombres, havia valgut la pena deixar-s'hi la pell. No va acotar el cap quan entrà d'una empenta al furgó policial. Si davallà la mirada, no fou perquè tingués por. Havia d'impedir que algú pogués endevinar-li als ulls el batec de na Xahrazad.

Dies abans s'aturà en un bar escollit a l'atzar. Agafà un autobús d'una línia desconeguda. Havia après a ocultar el rostre entre els cabells. Rere les ulleres de sol, podia passar inadvertida per als qui només la coneixien d'una foto de diari que no capturarà res d'ella: ni l'expressió perplexa ni els dubtes. Caminà entre edificis sense jardins. El sol li queia emplomat a l'esquena. No s'esforçà a mantenir l'esquena recta, perquè hi ha posats de derrota que no cal

dissimular. L'alleugeria poder deixar-se anar per carrers anònims.

El bar era ple de gent. La pols s'adheria a la superfície de les taules. No van mirar-la, quan demanà un cafè. Deixà que passassin els minuts. El mòbil va interrompre la posada en escena discreta que havia imaginat. Amb una ullada, s'assegurà que ningú no l'observava. Quan va agafar l'aparell, hagué de contenir el tremolor de la veu:

—Sí?

—On ets?

—Lluny. No pateixis.

—No hi ha distàncies que et puguin protegir.

—Com sempre, m'encoratges —n'Aroa no pogué defugir la ironia.

—T'he vist a la televisió.

—Ah, sí?

—Això és un malson. Hauries de repensar-t'ho.

—Està decidit —va respondre n'Aroa amb resolució.

—Què faràs?

—Desapareixeré.

—Creus que serà senzill?

—No n'has de saber res més. Escolta'm... —titubejà.

—Digues.

—Em vas prometre que te n'ocuparies.

—Ho faré. Alguna altra instrucció?

N'Aroa va estar a punt de dir-li que l'estimava, o que l'havia estimat en alguna ocasió. Que ara li semblava una altra vida i que les coses succeïen massa de pressa. Hauria volgut convèncer-lo que no havia canviat, que encara patia per ell, que l'afany de sobreviure no havia diluït els records. S'empassà saliva i s'estalvià les paraules. Com hauria pogut dir-les sense que semblessin mentida? Va mormolar:

—He de penjar.

Agafà la bossa i se n'anà al lavabo. Maleí en silenci l'estretor de l'habitacle. Va desfer-se la cua davant el mirall, fent un esforç per no veure-hi la fatiga. Els cabells, que mantenien la tonalitat rossa i rogenca, li van caure fins a les espatlles. Sense recança, va treure les tisoires que li havia donat na Milena. En un gest apressat, se'ls tallà ben curts. No volia deixar-se endur per la melangia. Aquells cabells havien seduït moltes mirades, però ara l'objectiu era defugir-les. No podem passar inadvertits, si portam una aura de llum al front. Va obrir la bossa on hi havia el tint. Va mesclar-lo amb aigua. Quan l'escampava des de les arrels fins a les puntes, les faccions se li enduriren. Havia triat un castany fosc, que accentuava la rigidesa dels pòmuls. Passaren uns minuts i s'esbandí els cabells. El rostre d'ahir va sobreposar-se al que li oferia el mirall. Tornà a veure els ulls espurnejants, el moviment dels blens daurats i rojos. La imatge que contemplava era el rostre d'una altra dona.

Na Xahrazad era d'una rara bellesa. Tenia el rostre angulós, amb les faccions marcades. Les parpelles llargues, els ulls d'ametlla, el nas prominent. Els cabells, rinxolats, negríssims, li arribaven fins a la cintura, que s'estrenyia accentuant la corba dels malucs, les cames de gasela. Els pits cabien al palmell d'una mà. La seva germana, Duniyad, no s'hi assemblava gaire. La cabellera de la filla petita del visir era vermella i daurada, combinació que havia heretat d'una avantpassada nascuda a terres on la gent té el foc escrit al cos.

N'Aroa sortí com un moix, sense deixar rastre. S'esmunyí per la porta, llençà la bossa en un contenidor. Hi abandonava una part de si mateixa. Caminà tot un dia. No volia tornar a utilitzar el transport públic. Alçava el cap com si ensumàs l'aire. Es deia que l'olor dels carrers hauria de servir-li per trobar l'adreça. Qualsevol territori pot fer-se un laberint, quan s'hi amaguen massa ombres. A cada cantonada li semblava intuir-hi un rostre a l'aguait. En una plaça, un jove alçà els ulls del diari quan va veure-la passar. Va imaginar-se que li volia dir alguna cosa. Era una advertència o una trampa? No esperà a descobrir-ho. El cel anava enfosquint-se, mentre augmentava el ritme de les passes. Gairebé corria, quan arribà a l'edifici. Era vell, una escala sense llum. Algú s'havia entretingut a escriure obscenitats a les parets.

Pujà al quart pis i tocà el timbre de la porta. Li obrí una dona amb aires de desconfiança:

—Què cerques?

—M'han dit que m'esperaves.

—No espero ningú.

—M'han assegurat que m'oferiries refugi.

—Qui t'envia?

—En Henry.

—Encara és viu?

—M'envia a dir que és fora de perill.

—Segueix-me.

L'acompanyà pel passadís, il·luminat per una bombeta. Obrí la porta d'una habitació on només hi havia un matalàs a terra. S'hi encongí sense fer preguntes. Quan l'altra li va dur un tassó de llet, dormia.

El primer va ser un dia de son. Transcorregué entre boires. Va passar-lo mig adormida: la respiració inquieta, els murmuris entre somnis. Li arribaven ecos de paraules,

el so del batent d'una porta. No havia trobat un refugi silenciós. Era un lloc de pas, on tothom tenia pressa. Una estació que portava d'una obscuritat a una altra de més terrible, de ser algú concret a convertir-se en una persona nova. No va reconèixer cap de les veus. Només la dona, imposant-se part damunt dels altres, investida d'autoritat. Parlaven d'ella:

—És perillós que li permetis quedar massa dies.

—Ha de descansar.

—La compassió no ha estat mai una de les teves virtuts.

—Calla, imbècil! No saps de què parles.

—Intent protegir-te.

—Ho sé fer sola.

El segon fou un dia de tristesa. La pena que havia après a reprimir anà vessant-se. Les primeres llàgrimes són les més difícils. Li cremaven les galtes. Pogué comptar-les: una, dues, tres... Llavors, la torrentera. Un aiguat de dolor que no sabia de mesura. N'Aroa plorava per ella mateixa: les il·lusions perdudes, l'enyor dels qui deixava enrere, la vida malaguanyada. Plorava, sobretot, per les altres. Els rostres d'aquelles al·lotes li dansaven al cervell. Recordava la seva mirada. Iazar, Poniegú, Milena. Totes tres destacaven entre moltes altres, perquè el cor fa les seves tries. Arribà a conèixer-les. És millor no saber les històries dels qui són a prop nostre. Hauria preferit ignorar-ne el passat, però l'enyorança lluita contra l'oblit, fins i tot quan voldríem diluir els records. No podria esborrar-les de la memòria, encara que maleïssin el seu nom.

Havia anat espipellant el menjar d'una safata que li portava a l'habitació la mateixa dona que va obrir-li la porta. Pollastre, pa, glopades d'aigua. Es passava un mocador per la cara quan la barreja de suor i llàgrimes es feia insu-

portable. El tercer va ser un dia de paraules. Avançà pel passadís. Les clarors de l'alba guaitaven per les esclotxes de les persianes. Va entrar en una sala. Observà els cabells grisos i les arrugues del front d'aquella dona que seia en una butaca. Tenia la parla esquerra:

—El temps tot ho cura.

—Això es el que diuen —intentà controlar-se n'Aroa.

—És veritat. Com està?

—En Henry? Suposo que com sempre: un seductor de claveguera. Ho sabem, però ens deixam seduir.

—Els cabells em tornaren grisos per ell —va lamentar-se la dona.

—A mi, m'hi tornà l'ànima.

—Què penses fer?

—Fugir.

—N'hi ha molts que et cerquen.

—Tenc un aspecte diferent.

—No n'hi ha prou.

—Com et dius?

—Rebecca.

—Per què m'ajudes?

—M'ho ha demanat.

—Què vols dir?

—En Henry vol protegir-te, encara que també t'hagi fet molt mal.

—Protegir-me? —es va sorprendre n'Aroa.

—Ajudar-te a trobar un refugi per als primers dies. Necessitaves un lloc de pas i una persona discreta com jo. Sóc una tomba. Et va enviar convençut que no et faria fora.

—Com podia estar-ne tan segur?

—Ens coneix —va respondre na Rebecca.

—A mi, sí. Em sap les febleses, on llançar els trets perquè facin diana. Estimar-lo mata. És com el tabac.

—Sí —va riure—, però almenys les capses de cigars ens ho adverteixen. Ningú no t'avisa del verí de l'amor.

—Com us vàreu conèixer?

—Fa molts anys. És una història vulgar.

—No ho crec.

—Els enamoraments solen ser d'una vulgaritat enorme, només cal veure'ls a distància. Et parlaré d'en Henry i de mi, quan érem joves. Als meus cabells, no hi lluïa la plata. Tenia la pell tibant, uns ulls castanys com ametles. Vivia en un barri de pescadors. Era òrfena de mare i el pare es passava les nits a la cantina. Havia d'anar-lo a cercar de matinada, quan havia perdut el coneixement a causa del vi. Jugava a cartes i bevia fins que l'alcohol el tombava. Record el cap recolzat en una taula, el fil de saliva a la barbata. Allà vaig trobar en Henry.

—En un tuguri.

—Sí, no hi ha hagut palaus a la meua vida. Com no sigui els que m'imaginava de nina, abans de conèixer-lo. En Henry mai no ha estat un príncep. Era un pirata expert en mentides, un contrabandista de quatre rals, un embaucador.

—Te n'enamorares.

—Fins al ridícul. Em perseguia pels racons. Quan em va tenir, era jo qui li seguia les passes com una bagassa. Les putes del port eren millors. Conservaven l'enteniement i comerciaven sense embuts. Jo vaig oferir-li la vida a preu de patató. Ho hauria donat tot a canvi d'una estona al seu costat. M'engelosia amb altres dones, m'humiliava, però només servia per sotmetre'm encara més.

—Eres jove.

—La joventut no ho justifica tot. En una ocasió, vaig tatuar-me el seu nom al braç. Ni me'n vaig adonar, de la cremor a la pell, perquè el foc de la sang era més intens.

Havia escoltat aquell bolero que parla d'un mariner ros i d'una dona embogida que beu cervesa. Vaig córrer a mostrar-l'hi, convençuda que el commouria amb una prova d'amor, però encara record la seva riota. Vaig parir un fill seu a casa del pare, on nasqué mort. Va serafortunat. No hauria estat bona mare. Vaig ser una aprenent de meuca per a un sol home.

—Encara l'estimes.

—No ho sé. La ràbia i la passió s'assemblen. El desig es convertí en odi, un sentiment poderós. No visc en pau. Si aconseguís sentir-ne el nom amb indiferència, podria reposar tranquil·la. De tant en tant, en rep notícies. La policia va interrogar-me sobre els seus negocis, però no he estat capaç de trair-lo.

—Per això m'has acollit.

—I per dues altres raons.

—Quines? —li vacil·lava la veu en fer la pregunta.

—Sé que t'ha fet mal i et veig un futur negre.

—Et faig llàstima.

—Ningú me'n fa gaire, però m'inspires una mica de pena. L'única que encara sóc capaç de sentir.

—Hauria d'agrair-t'ho?

—Més aviat t'ho hauria d'agrair jo. Com et dius, princesa?

—No has llegit els diaris?

—No ho faig mai.

—Sóc n'Aroa, la perseguida.

Callaren. Cadascuna obsedida per la imatge d'un mateix home. El recordaven en moments distints. Na Rebecca hauria pogut dibuixar la imatge d'un adolescent agosarat. Tenia el cos nerviüt, amb els músculs perfilant-se davall la roba. Disposat a menjar-se el món, convençut de la pròpia força. N'Aroa hauria parlat d'un

home madur, vigorós, amb arrugues als ulls. Potser més caut, o més ple de recels. La vida li havia polit certes extravagàncies i n'havia accentuat unes altres. Tenia poques pors, encara que havia après a no abaixar la guàrdia. Es miraren amb complicitat. Na Rebecca li preguntà:

—Què faràs?

—Me n'aniré. No vull ser una càrrega. Sabia que aquest és un lloc de pas. Havia de refer-me, i partir.

—Cap on?

—Aniré al port, sortiré en la primera embarcació que trobi. Aquesta ciutat és una trampa. Tenc diners. Ell va donar-me'n —va respondre n'Aroa.

—No et serà fàcil. Fugir mai no és senzill. Voldria que tinguessis sort, però és probable que algú et vegi, o que et delatin, o que t'esperin a la cantonada d'aquest carrer.

—He d'escapar. No puc acabar a la presó.

—No conec ningú que ho desitgi.

—El meu cas és distint.

—Per què?

—Vaig néixer a la ciutat del Fadida en un harem.

—I què?

—No vull morir-me en una presó vora una altra mar.

Totes dues germanes s'estimaven. Na Xahrazad vetllava per la més jove. Na Duniyazad seguia els consells de l'altra. Compartien la mateixa cambra, plena d'espelmes i coixins. Feia vespres que no podien agafar el son. Inquietes, escoltaven les passes de son pare. Al regne, s'hi respirava la por. Les dones grans temien per la vida de les nétes. Repicaven els planys de les mares. Mentre en Xahriar desflorava una jove, el botxí esperava l'alba. Com s'ajunten la vida i la mort? Com pot començar el dia anunciant la fosca?

Les ombres d'una existència escapçada escampaven mals presagis. Fins quan duraria l'espant? Quins són els límits de la paciència d'un poble? Na Xahrazad es feia preguntes mentre espiava el patiment del gran visir, ocult el rostre entre les mans, sotmès al destí d'obeir els designis d'un boig. Quan el monarca l'enviàs a cercar, hauria d'acompanyar una nova víctima al martiri.

Contemplà el rostre de la germana, condormida a la seva vora. Retuda per la tensió en què vivien, havia abaixat la guàrdia. Na Xahrazad li acarona les temples, en un massatge suau. Era incapaç d'allunyar la imatge de les donzelles condemnades sense culpa. El rei estava malalt, però la mort només du més mort.

Les clarors de l'alba havien anat adquirint consistència. El blanc va fer-se llum que es posa en les coses. L'airet del matí anunciava un bri d'esperança. Havia d'arribar al port i anar-se'n. Es dutxà. L'aigua li recorria el cos, emportant-se brutícia, sabó i restes de tint castany. No s'eixugà els cabells, pentinats amb els dits cap enrere. Es vestí de pressa: uns calçons, una camisa. Na Rebecca va mirar-la, abans de dir-li adéu. Recolzà els palmells de les mans a les seves espatlles, i mormolà:

—Te'n sortiràs. Sigui com sigui, venceràs la por.

—Què vols dir?

—No és tan important el que ens passa, sinó com ho vivim. Ho he descobert amb els anys. Si algú m'ho hagués explicat, la vida hauria estat distinta.

—Em prepares per viure resignadament en una presó? —disparà la pregunta n'Aroa com un tret.

—No. Intent ajudar-te per al que vingui. Ni tu ni jo sabem què t'espera. En qualsevol cas —va fer un somriure quasi tendre—, néixer i morir vora la mar és una sort.

Va marxar de pressa. No volia que li endevinàs el pà-

nic als ulls. Tampoc podia mostrar-li gratitud, perquè qualsevol espurna de sentiment era una amenaça. El perill de fer-se petita, encongir-se a terra, deixar de lluitar. No volia perdre el coratge que li quedava a les venes. El carrer es despertava a la vida. Circulaven els cotxes, les furgonetes, la gent. Dones i homes amb el cap ocupat pels neguits d'una supervivència elemental. Ella havia de superar una amenaça. No podia entretenir-se a pensar-hi. Havia de moure's. Endinsà la mà dins la butxaca per comprovar que hi havia un paper, l'únic lligam amb la llibertat. Portava escrit un nom i una adreça del port. Era la via per trobar un mariner que ajudava a partir sense fer preguntes. En Henry li havia dit que hi podia confiar. Eren vells coneguts, compartien secrets que uneixen els homes quan tot sembla advers.

Va creuar el carrer amb el semàfor en vermell. Un conductor la insultà des d'una finestreta. Era incapaç de contenir la impaciència. Si volia passar inadvertida, havia d'assossegat-se. Va girar-se. Fou un moviment instintiu. Rere la finestra del pis on havia passat els darrers dies, una ombra observant-la. Era na Rebecca, creuant els dits perquè aquella al·lota a qui sentia propera aconseguís sortir-se'n. N'Aroa li havia despert un esperit que havia viscut en letargia: les ganes de viure, la complicitat, la força.

Fou qüestió de segons: es va agenollat per fer-se el cordill de l'esportiva. Podia oloar la mar. Aquella intensitat marinera que no tardaria a sortir-li a l'encontre. Va veure'ls. Dos homes d'aparença normal. Estaven drets, absurdament immòbils. La quietud contrastava amb la pressa dels altres. Endevinà que l'havien trobat. Uns pocs metres l'allunyaven del port. Darrere seu, uns gossos preparats per a la caça. Al davant, l'horitzó. Començà a córrer. Era una fugida desbocada, que li feia

saltar paretons, esquivar vehicles, eludir la topada amb els vianants. Reaccionaren amb rapidesa. Van marcar un número en un telèfon. No va voler pensar, perquè no era capaç de reconèixer que es tancaven les portes de la fugida, que la mar cada vegada era més enfora. Tenia la velocitat de les llebres, la desesperació dels perseguits. Corria com quan era una nina, que creuava el pati de casa sense travessar la frontera prohibida, on vivien els homes. Havia crescut en un món de dones. L'astúcia i l'enginy foren claus per fer-se un lloc a l'espai reduït. Es movia per la ciutat com una fera que s'hi deixarà la pell abans de permetre que algú l'acorrali.

Una furgoneta aparegué enmig del camí. Va estar a punt d'evitar-la. A l'últim segon, en un llampec d'inspiració, saltà a dintre. Es trobà envoltada de sacs. Hi transportaven fruita i llegums. S'ocultà entre el taronja de les pastanagues i el verd de les síndries. El vehicle avançava a poc a poc, en una lentitud quasi malaltissa. Podia veure l'esquena del conductor, una mà al volant, l'altra distreta en els dials de l'emissora de ràdio. Sonava una música alegre, superficial com un matí d'estiu a la infantesa. Era una melodia que acaronava la pell, sense pretensions, amb una lletra que es gravava a la memòria sense voler-ho. Es digué que mai no l'oblidaria. Com pot quelcom tan innocent esdevenir sinistre? Igual que el rostre de l'infant que, des d'un balcó, va agitar la mà en veure-la. Si tenia sort, va dir-se, encara podria anar-se'n. La furgoneta devia portar mercaderies a algun vaixell. Entraria sola a l'embarcació, encara que n'ignoràs el destí, el nom dels mariners, la durada del trajecte. Quan veiés la terra empètitir-se, podria riure's del patiment. Abans de separar-se, en Henry li havia preguntat:

—Estàs segura de voler partir?

—Quin remei em queda?

—Podries entregar-te —parlava amb suavitat—. La condemna seria menor.

—No em coneixes —va dir-li taxativa n'Aroa.

—Per què ho dius?

—Les dones de la meva família mai no ho haurien fet.

—No em parlis de gent que desconec, ni d'altres temps. Parlem de tu.

—No t'hi esforcis. Et guanya la mala consciència.

—Què?

—Em persegueixen per culpa teva.

—T'intent ajudar. No ho veus?

—Després d'haver-me empès al pou, no et serà senzill rescatar-me'n. Ho podies suposar.

—Vaig parlar amb na Iazar, na Poniegú, na Milena.

—Ho has fet? —la veu de n'Aroa va crispar-se—. Els has dit la veritat?

—Sí.

—Quina va ser la seva reacció?

—Van plorar.

Va fer-se el silenci dins la seva ment, però només durà uns instants. Les llàgrimes d'aquelles dones eren la sal de la mar. La furgoneta va aturar-se. El conductor havia fet un gest que no va veure. Dos homes van treure-la de l'amagatall amb sacsejades violentes. Ho havia intuït des del principi, quan na Rebecca li digué adéu a la finestra. Un policia va empènyer-la contra la paret, mentre una dona de constitució masculina li palpava el cos cercant-hi armes. Una veu digué el seu nom. Va ser com si l'hi escopissin a la cara. Pot fer tant fàstic una paraula?, s'interrogà. Recordà les cabelleres de les princeses del Fadida. Tallar-se els cabells va ser un error. Havia obscurit els raigs de sol que la il·luminaven. Tot eren ombres.